

Addicions i esmenes a la Flora de Catalunya

pel

Dr. P. FONT I QUER

De l'Institut d'Estudis Catalans, Barcelona

Polygonum Robertii Cad., Fl. de Cat., V, p. 82; Rouy, Fl. de Fr., XII, p. 111. Cal escatir de quina forma es tracta; el *P. Robertii* és una planta molt dubtosa. Cf. REYNIER, Bull. de l'Herb. Boissier, 2.ª sér., p. 980. CADEVALL el cita, per referència de Frère SENNEN, a la platja de Castelló.

P. minus Huds. — La localitat que dóna COSTA, de prop de Barcelona, és molt sospitosa i l'hem suprimida al «Compendi de la Flora Catalana» en preparació. A l'herbari d'aquell autor no hi ha cap exemplar de l'indicada procedència.

P. aviculare L. — La planta de l'estepa ibèrica, tant de la banda d'Aragó com de la catalana, seguint a LOSCOS i PARDO (Serie inconf., p. 356) creiem que correspon a la que va descriure ASSO, sense donar-li nom, en el número 547 de la «Synopsis»; LOSCOS y PARDO pensen que aquest polígon pertany «necessàriament» al *Polygonum caesaraugustanum* d'Echeandía, que, segons aquest autor, es fa a la Almotilla. ECHEANDÍA no va descriure l'espècie; de manera que cal aplicar-li la diagnosi d'Asso. Correspon també al *P. equisetiforme* de COSTA, que aquest autor cita a la Plana d'Urgell, i als polígons *Rechingueri*, *urgellense* i *Chrysogoni* de Frère SENNEN.

No creiem que hom pugui separar-lo específicament del *P. aviculare*, i el proposem així:

P. aviculare L. ssp. *caesaraugustanum* (Echeandía) F. Q.; *P. caesaraugustanum* Echeandía, Fl. cesarugust., p. 32 (1861; nomen nudum) et apud Loscos et Pardo, Ser. inconf., p. 356 (1866-1867); *Polygonum* n.º 347, in Asso, Syn., p. 49; *Polygonum equisetiforme* Costa, Intr. Fl. Cat., p. 217, non Sibth. et Sm.; *P. Rechingueri* Sennen, em. *P. urgellense* ej., in sched., núms. 7218 et 7439; *P. Chrysogonii* ej., in sched., n.º 8139. Perenne, suffruticosum, ramosum, radice crassa, ramis generaliter prostratis, elongatis, usque ad 1 m. long., inferne foliosis, superne subaphyllis vel aphyllis. Hab. ad agrorum margines et in incultis locisque sterilibus agri caesaraugustani (Otanó, ex Asso), pr. la Almotilla (Echeandía), nen non in Chiprana (Loscos et Pardo), Caspe (Loscos), et in Catalonia, pr. Almacelles, Ilerdam, etc. (Costa, Fr. Chrysogonus, F. Q.).

Kochia hirsuta Nolte et K. arenaria Roth. — No hem vist cap de les dues plantes a l'Urgell i a les altres comarques lleidatanes on les cita COSTA, ni sabem que ningú més les hi hagi trobades. Sospitem que COSTA va prendre per aquestes plantes algunes formes de *Bassia Reuteriana*, perquè al seu herbari no hi hem trobat cap de les dues.

Cerastium latifolium L. ssp. pyrenaicum (J. Gay) F. Q. comb. nova; *Cerastium pyrenaicum* J. Gay, Ann. Sc. Nat., XXVI (1832), p. 231. — A Catalunya no passa de la conca superior de la Noguera Pallaresa; suara l'hi acaba de retrobar el senyor LLENSA DE GELCÉN, al refugi de Vallferrera, més amunt d'Areo.

Sagina saginoides (L.) Dalla Torre. — A l'herbari de VAYREDA hi ha un plec amb el nom de *S. nuriensis* Vay. que s'ajusta al tipus de la *Sagina saginoides* tal com nosaltres el concebem, amb peduncles fructífers fins de 4 cm. i càpsula que fa prop de 4 mm. Aquest plec porta una petita etiqueta complementària amb aquesta nota de VAYREDA: «Además de la descripción de los *Nuevos Apuntes* difiere de la *macrocarpa* por sus sépalos lanceolados, anchamente escariosos en los bordes o redondeados en el ápice». En un altre plec del mateix herbari, amb una dotzena d'exemplars molt petits (de 2-3 cm. d'altura), de peduncles de 5-18 mm. i flors més petites que les dels anteriors (a penes d'1,5 mm.), acabades d'obrir, VAYREDA hi posà una etiqueta en la qual podem llegir «*Sagina Nuriensis*. Diminuta, erguida, tallo filiforme, verde oscuro, pétalos iguales a la mitad de los sépalos, que son en número de 5, pero con frecuencia uno abortado. Entre musgo y gramíneas. Nuria». Finalment, en un tercer plec amb exemplars també molt petits, procedents del Coll de Finestrelles, VAYREDA hi deixà escrit: «*Sagina Nuriensis* Nob?». Ell mateix dubtava. No crec que aquests estats d'escanyoliment de la *Sagina saginoides* tinguin cap importància taxonòmica. CADEVALL va establir la var. *brachypoda*, amb peduncles de 5-6 mm., que els comprèn, i com a sinònima de la *S. nuriensis* de VAYREDA; però, tal com hem vist, el tipus d'aquesta planta conservat a l'herbari d'aquell autor té peduncles que poden arribar a 40 mm.! I els sèpals, que segons CADEVALL han d'ésser el·líptics, VAYREDA els descriu en l'etiqueta com a lanceolats, i així són realment en la seva planta.

S. saginoides (L.) Dalla Torre ssp. pyrenaica (Rouy) F. Q., comb. nova; *S. pyrenaica* Rouy, Illustr. pl. Europae rar., fasc. 4, p. 26; *S. fasciculata* Boiss., non Poir.; Cad., l. c., I. p. 296. — Aquesta sagina pirinenca no creiem que representi més que una subspècie de la *S. saginoides* caracteritzada per la càpsula més curta i per les fulles amb arístula terminal, no simplement mucronades. Hauria d'ésser estudiada la biologia d'aquesta subspècie en relació amb la de la *S. saginoides* típica, per tal de veure si altres diferències ecològiques la separen d'aquesta.

S. glabra (Willd.) Fenzl; *S. repens* Burnat; *Spergella glabra* Reichb.; Cad., l. c., I, p. 295. — No hem vist cap exemplar català

d'aquesta espècie; a Catalunya no hi ha sagines de pètals majors que el calze.

Minuartia geniculata (Poir.) Thellung; *Alsine procumbens* Fenzl; Cad., 1. c., I, p. 298. — L'herbari de COSTA conté, efectivament, un exemplar de *Minuartia geniculata* amb una etiqueta que diu així: «*Alsine procumbens* Fenzl. Prats de Rey, setos. Mayo de 1859 (Herbario de Juan Puiggari)». Aquest exemplar està en pèssimes condicions de conservació, però encara hem pogut reconèixer la legitimitat de la determinació; té una soca gruixuda, de més d'un centímetre de diàmetre, i nombrosíssimes tiges que arriben a 20 cm. de llargada.

Caldria explorar novament els encontorns dels Prats de Rei per tal de veure si encara s'hi fa aquesta planta, que ens decantem a creure accidental en aquell indret, car es tracta d'una espècie més aviat litoral. Frère SENNEN també la va trobar prop de Barcelona, vers can Tunis, probablement importada. Abunda als voltants de Palma de Mallorca, a València i més cap a Migdia.

M. sedoides (L.) Hiern. — És l'*Alsine Cherleri* Fenzl de la Fl. de Catalunya, I, p. 298.

M. tenuifolia (L.) Hiern; *Alsine tenuifolia* Crantz; Cad., 1. c., I, p. 299. — La que CADEVALL anomena raça *conferta* Jord., així com la var. *dumensis*, queden incloses en la subsp. *mediterranea* (Led.) Briq., *Prodr. de la Fl. Corse*, p. 532.

M. montana L.; *Alsine montana* Fenzl. — Hem vist l'exemplar de l'herbari de COSTA collit per MONTSERRAT i ARCHS entre la Bonanova i Sarrià, vora la carretera i prop de can Gomis, el 21 d'abril de 1872. No ha estat retrobada mai més a Catalunya. El susdit exemplar va acompanyat d'un esquema de la flor i d'una descripció tan acurada de la planta que, per tal d'honorar aquell botànic, crec interessant reproduir ací:

«**Alsine**..... acaso una variedad austral de la de Jacquin (Koch)?
Ratz, tortuosa, penetrante, subramosa, blanca; anua.

Tallo, herbáceo, con articulaciones hinchadas, solitario, erguido, pubescente glanduloso, rojizo inferiormente.

Hojas, verde claro empañado, tiesas, opuestas, membranoso-connadas por la base, enteras, glabras, lineares subuladas, agudas, largas como unos 0'025 por 0'0015 mtr. de ancho.

Inflorescencia, en pequeñas cimas de flores aglomeradas en la axila de una sola de las dos hojas de cada verticilo, dispuestos los glómérulos o fascículos en espiral, formando ciclos de $\frac{2}{4}$? en toda la altura del tallo, a contar desde el tercer nudo de abajo para arriba; *pedúnculos* de 0,0015 mtr. de largo; *brácteas* lineares subuladas, subsetáceas, algo más largas que los pedunculillos.

Flores, hermafroditas, completas, regulares, talamíferas.

Cáliz, indurado y engrosado por su base, quinquesépalo. *Sépalos* desiguales; uno, el más apartado del tallo (de 0'0075 mtr. largo), mayor que los otros y externo; los 4 restantes iguales dos a dos, los más internos menores (de 0,0055 de longitud); todos libres o casi libres, con estivación imbricada, lanceolado-subulados, agudos, enteros, glabérrimos, de consistencia algo cartilaginosa y blanco-nacarado-verdosos en el interior, con una banda verde longitudinal en su cara exterior, limitada dicha banda por los bordes escariosos y partida en 2-4 estrias por 3 fuertes nervios blanquizcos, conniventes hacia el ápice y poco visibles.

Corola, regular. *Pétalos* 5, blanco-hialinos, diminutos (largos de unos 0'0008 y anchos de 0'0003 mtr.), oblongos, obtusos, oscuramente hipoginos, sentados en un toro urceolado, algo soldados por la base con el filamento estaminal que se les opone.

Estambres, 10; casi periginos, como los pétalos, biseriados, los interiores opuestos a los pétalos y más cortos que los exteriores; triangulares en la base de sus *filamentos* subulados de 0'0015 mtr. de longitud, algo soldados con el pétalo opuesto. *Anteras* biloculares introrsas.

Pistilo soportado por un ginóforo de una quinta parte de la altura de la cápsula. *Ovario* libre. *Estilos* libres desde la base, en número de 3, y estigmatíferos a lo largo de su cara interna, en forma de porra y largos de unos 0'0007 de metro y opuestos a los sépalos más externos.

Cápsula, 1-lobular, dehiscente desde la base por tres valvas enteras, obtusas, dos de ellas opuestas a los sépalos internos y opuestas las comisuras a los estilos; forma triquetra ovoide (de como unos 0'0019 mtr. de alto); placentación central libre. *Semillas* numerosas, reniformes oblicuamente (uno de los lóbulos muy diminuto), aplanadas lenticulares por sus dos caras y una ranura que excava su borde convexo; *testa* chagrinada, de color leonado...».

M. fasciculata (L.) Hiern; *A. fasciculata* Mert. et Koch; Cad., l. c., I, p. 300. — Hem vist tan variable aquest tipus, sobretot quant a la inflorescència, que ens sembla necessari, en primer lloc per tal de facilitar l'estudi al neòfit, incloure en la *M. fasciculata* la subspècie *rostrata* (Pers.) F. Q.; que és la *Alsine rostrata* de la «Fl. de Catalunya», vol. I, p. 301. L'una és anual o, més freqüentment, biennal; l'altra, perenne. Però sovint floreix la *rostrata* a partir del segon any, i hom troba exemplars de *M. fasciculata* que sembla que han viscut més de dos anys. Pel que toca a la inflorescència les variacions són molt importants. Els exemplars més típics de *Minuartia fasciculata* són simples o molt ramificats, i bon tros de la tija porta petites cimes o fascicles de flors axillars; en la *M. rostrata*, en canvi, predomina la inflorescència terminal. Cap a la banda de Tuixén s'hi fan uns

exemplars d'allò més típics de la *M. fasciculata*; hem vist aquests exemplars a l'herbari de Frère SENNEN, collits per l'Abbé SOULIÉ.

Que la *M. fasciculata* i la *M. rostrata* són molt afins ho demostra el fet que sovint veiem preses l'una per l'altra, als herbaris, aquestes dues plantes. Certament, hi ha exemplars de *fasciculata* molt típics, plantes anuals o biennals, amb una o poques tiges molt esveltes, dretes, amb tot de fascicles florals de llarg a llarg, i altres peus de *rostrata* de soqueta gruixuda i abundantament ramificada a la base, amb tiges cimoses, etc., fàcils de distingir. D'altres mostres d'aquestes estirps ens deixen en la perplexitat, perquè llurs caràcters es mixtifiquen. Que tals dubtes i errors de determinació no són cosa de gent poc avesada a l'estudi de les plantes ho demostra la falta comesa per l'insigne COSTE en determinar un plec de SOULIÉ collit prop de Berga, a les Roques d'En Palomer, el 15 de juliol de 1907, plec que figura a l'herbari de Frère SENNEN. L'etiqueta de COSTE afirma que es tracta de l'*Alsine rostrata*, i una altra etiqueta de Frère SENNEN diu així: «Le bon Abbé et expérimenté botaniste a était distrait : La plante étiqueté *Alsine rostrata* est *A. fasciculata*. F. S.».

M. recurva (All.) Schinz et Thellung. — A aquesta espècie correspon un exemplar que, procedent de l'herbari dels SALVADOR, figura a l'herbari que fou de COSTA. En la Introducció a la Flora de Catalunya, d'aquest autor, ens diu que «és exactament igual a la *Sabulina caespitosa* Reichb., fig. 4927», és a dir, que pertany a la *Minuartia verna*. En el suplement a la indicada obra refereix la mateixa planta a l'*Alsine mucronata*, és a dir, a la *Minuartia rostrata* (Pers.) Reichb., i a aquest darrer criteri s'ajusta CADEVALL en la *Flora de Catalunya*, vol. I, p. 301.

Aquesta *M. recurva*, que segons diu l'etiqueta de l'herbari dels SALVADOR copiada per COSTA, fou collectada «in Monte Signato et Serrato, in rupium fissuris», no sabem que ningú més l'hagi trobada al Montseny ni molt menys a Montserrat. COSTA mateix va escriure a l'etiqueta: «Localitat digna d'atenció». Amb tot, no podria qualificar-se d'insòlita la presència d'aquesta planta al Montseny, car a l'Albera baixa a nivells molt inferiors representada per la varietat següent:

var. Thevenaei (Reut.) F. Q., comb. nova; *Alsine Thevenaei* Reut., ap. Loret, in Bull. Soc. Bot. de Fr., X, p. 381. — Vistos els exemplars topotípics de Caroux (França) i els de l'Albera ens inclinem a considerar aquestes formes de ramellets i fulles més llargs, i calzes un poc majors, com a simple varietat de la *M. recurva*. En un altre extrem de la sèrie, amb fulles molt breus, rectes o poc encorbades i glabres, hi posaríem la varietat *bigerrensis* Pau, de les muntanyes castellanques i extremenyas.

Minuartia laricifolia (L.) Schinz et Thellung subvar. glandulifera F. Q.; *Alsine laricifolia* subvar. *glandulosa* Rouy, non var. *glandulosa* Koch; *Minuartia Diomedis* Br. - Bl., Études sur la veg. méditerran., II, p. 30 (1919). — L'únic caràcter d'aquesta planta que ens ha semblat constant és la presència d'abundants tricomes glandulosos

a les summitats floríferes, als peduncles i als sèpals. Hem vist variar molt l'alçària de les tiges i la magnitud de les flors, així com la grandària dels pètals respecte als sèpals. Al Canigó, Frère SENNEN trobà formes macropètals esplèndides de la subvar. *glandulifera*, a la Vall de Sant Vicent, a 1.850 m. Aquesta subvarietat es fa al Montseny, a Núria i a altres llocs del Pirineu Oriental, però no manquen les formes sense glàndules.

× **Arenaria Estevei** *hybr. nov.* (*A. conimbricensis* Brot. × *A. serpyllifolia* L.) — Ab *A. serpyllifolia* caule erecto, simplici, foliis augustioribus, petalis calyce longioribus differt; ab *A. conimbricensis* foliis latioribus, ovato-lanceolatis s. lanceolatis, pedicellis brevioribus crassioribusque discrepat. Hab. pr. Manresa, ubi mense junio 1910 legi. Typus in Herb. Instituti Bot. Barcinonensis.

Fou collida l'any indicat, amb altres exemplars d'*A. conimbricensis* (= *A. Loscosii* Tex.), dels quals pot ésser separada fàcilment pels caràcters esmentats. La dedico de bon grat a Antoni ESTEVE, que ha publicat la primera flòrula liquènica de Bages.

Herniaria latifolia Lap.; Cad., l. c., p. 381. — CADEVALL inclou aquesta planta a la «Flora de Catalunya» basant-se en aquesta cita: Cim de Cambradases (Gren. et Godr., teste Gautier); GAUTIER encara ens en dóna una altra de cerdana: Vall de Llo (Gren. et Godr.). No sabem, però, que ningú hagi retrobat aquesta planta al Pirineu Oriental, ni al vessant septentrional ni al de Migjorn. Tampoc no la cita ningú a la Vall d'Aran, ni l'hem vist nosaltres a les valls de Boí. No és cert, tampoc, com afirma ROUY, que es faci exclusivament sobre el granit: Les localitats del Monte Turbón, San Juan de la Peña, Peña de Oroel, Pancorbo, etc., són ben calcàries. Tenim aquesta planta per subatlàntica, car l'hem vist a Leitariegos, on ja la trobà DURIEU, i a Galícia. A Portugal, amb tot, deu ésser molt rara, car la «Flora» de COUTINHO solament fa esment d'ella a Tras-os-Montes, però amb el senyal de no haver vist exemplars portuguesos. Des del NW de la Península Ibèrica s'estén pels Pirineus Cantàbrics, pel Pirineu Occidental i Central i muntanyes pròximes i arriba fins al Monte Turbón (Bub.), com a localitat més pròxima a Catalunya. La que ens dóna LAPEYROUSE, l'única que cita, no ha estat continuada per BUBANI ni per GAUTIER, car no sembla legítima: «A Colliouvre, Nyr. Parmi les Sphagnum» (Fl. Pyr., p. 128). Hom veu que aquesta planta no arriba a Catalunya; per aquesta raó l'hem exclosa del «Compendi» de la nostra flora.

L'*Herniaria* de la Vall de Llo i de Cambradases, segons exemplars recollectats per Frère SENNEN i l'Abbé SOULIÉ, és l'*alpina*, l'espècie que més s'assembla a l'*H. latifolia*, si hom prescindeix de la inflorescència, tant més quant al vessant meridional del Pirineu hi ha formes de la *latifolia* amb fulles de 4 × 3'5 mm., per exemple a Bielsa.

Scleranthus perennis L. *ssp. polycnemoides* (Willk. et Costa) F. Q., *comb. nova*; *S. polycnemoides* Willk. et Costa, in Linnaea, XXX, p. 98. — De la localitat clàssica d'aquesta espècie hem vist exemplars

molt ben caracteritzats a l'herbari de TRÈMOLS (leg. Trèmols, VI-1868) ; els de la Mare de Déu del Coral, de VAYREDA, no són de bon tros tan típics. El que més crida l'atenció és la gran quantitat de fulles de les rames, tan acostades que oculten totalment la tija, perquè aquesta planta també fa molts ramellets foliífers axillars. Les fulles són molt estretes, aciculars, corbades i rígides, de tal manera que, com diuen els autors d'aquesta espècie, recorda el *Polycnemum arvense*. Pel que toca a les flors, no hi hem trobat caràcters diferencials que valgui la pena d'esmentar. Vegeu, però, el que diu BRIQUET en el «Prodromus de la Fl. Corse», I, p. 478. La planta és biennal o anual en lloc de perenne, però aquest caràcter no té gran importància en aquest gènere. Cal estudiar millor l'ecologia d'aquesta planta.

Del Montgrony hem vist uns exemplars (leg. Sennen, 21-VIII-1913) quasi idèntics als del Montseny ; i d'altres indrets del Pirineu formes semblants, per exemple de Boí. D'aquesta banda, com ja hem dit en altre lloc, devien procedir els exemplars tramesos per GONZÁLEZ a COSTA, que aquest ens dóna com a propis de la comarca de les Garrigues.

Silene sedoides Poir. — Costers pedregosos, calcaris, de la Meda Gran, a la costa empordanesa, rara. Nova a Catalunya.
